

TA'LIM O'ZGA TILDA OLIB BORILADIGAN SINFLARDA O'ZBEK TILI
TA'LIMIDA KOMPETENSIYAVIY PRINSIPNI SHAKLLANTIRISH

Nishonova Xolida Abdujalilovna

Toshkent shahar

Bektemir tumani 291-IDUMning

1-toifali o'zbek tili fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada ta'lim o'zga tilda olib boriladigan sinflarda o'zbek tilini o'qitishda va o'rganilayotgan tildan mustaqil ravishda faoliyat ko'rsatadigan uslubiy printsiplar, birinchi navbatda, o'qitishning kommunikativ printsiptini o'z ichiga oladi. Uning ma'nosi quyidagicha: tilini o'qitish shartlari kelajakdagi faoliyat uchun sharoitlarga mos bo'lishi kerak; u aloqa jarayoniga o'xshash tarzda tashkil etilishi kerak, chunki vakolatlarning shakllanishi ta'lim mazmuni orqali sodir bo'ladi.

Kalit so'zlar: o'zbek tilida kommunikativ kompetensiya, Kommunikativ-faoliyat yondoshuvi, Lingvistik kompetensiya, Strategik

Аннотация: В данной статье к методическим принципам, которые действуют при обучении узбекскому языку и действуют независимо от изучаемого языка, прежде всего, относится коммуникативный принцип обучения. Смысл его в следующем: условия обучения языку должны соответствовать условиям будущей деятельности; он должен быть организован аналогично коммуникативному процессу, потому что формирование компетенций происходит через содержание образования.

Ключевые слова: коммуникативная компетенция, коммуникативно-деятельностный подход, языковая компетенция, стратегический.

Annotation: In this article, the methodological principles that operate in language teaching and independently of the language being studied include, first of all, the communicative principle of teaching. Its meaning is as follows: the conditions of language teaching must be appropriate to the conditions for future activity; it must be organized in a similar way to the communication process, because the formation of competencies takes place through the content of education.

Key words: communicative competence, communicative-activity approach, linguistic competence, strategic

O'zga tilli sinflarda o'zbek tili o'qitishning zamonaviy metodologiyasida "kommunikativ kompetensiya" o'rganilayotgan tilning muayyan faoliyat doirasidagi maqsad va vaziyatga mos ravishda nutq faoliyatini amalga oshirish qobiliyati sifatida belgilanadi. Shuni ta'kidlash kerakki, "kompetensiya" tushunchasini va uning tarkibiy qismlarini rus lingvodidaktikasi ilmiyligiga kiritish o'quv maqsadlarini aniqroq aniqlashni izlash bilan bog'liq bo'lib, ushbu qobiliyatning tarkibiy qismini uning mahsuldor va retseptorlarida nutqiy aloqada ishtirok etishga imkon beradigan bilim, ko'nikma, qobiliyat shaklida aniqlash bilan bog'liq hisoblanadi.

Kommunikativ-faoliyat doirasida o'qitishning maqsadi o'quvchilarning kommunikativ kompetensiyasini uning barcha tarkibiy qismlari: til, nutq, ijtimoiy-madaniy, kompensatsion,

ta'limiy va kognitiv kompetensiyalarini shakllantirishdan iborat. Kommunikativ kompetensiya bir qator boshqa kompetensiyalarga asoslanadi: lingvistik (lingvistik), nutqiy, ijtimoiy-madaniy, strategik (kompensator), diskursiv, mohiyatan. Keling, ularni batafsil ko'rib chiqaylik. Lingvistik (lingvistik) kompetensiya - bu til tizimi, nutqdagi til birliklarining ishlash qoidalari to'g'risida bilimlarga ega bo'lish va bu tizimdan boshqa odamlarning fikrlarini anglash va og'zaki va yozma shaklda o'z fikrlarini ifoda etish uchun foydalanish qobiliyatidir. Nutq kompetensiyasi deganda nutqiy harakatni tashkil etish va amalga oshirish (kommunikativ niyatni amalga oshirish) qobiliyatini ta'minlaydigan til yordamida fikrlarni shakllantirish va shakllantirish usullarini, shuningdek boshqa odamlarning fikrlarini tushunish va o'z fikrlarini ifoda etish uchun bunday usullardan foydalanish qobiliyatini bilish tushuniladi. Ijtimoiy-madaniy bunday usullardan foydalanish qobiliyatini bilish tushuniladi. Ijtimoiy-madaniy kompetensiya o'quvchilar o'zbek tilida so'zlashuvchilarning ijtimoiy va nutqiy xattiharakatlarining milliy va madaniy xususiyatlarini: ularning urf-odatlarini, odob-axloq qoidalari, ijtimoiy stereotiplar, tarix va madaniyatni, shuningdek, bu bilimlarni aloqa jarayonida qanday foydalanishni bilishni anglatadi. Til sinflarida bunday qobiliyatning shakllanishi dunyoning ijtimoiy-madaniy idrokidagi tafovutlarni hisobga olgan holda madaniyatlar muloqoti kontekstida amalga oshiriladi va natijada odamlar o'rtasida madaniyatlararo tushunishga va "ikkinchi darajali lingvistik shaxs" shakllanishiga yordam beradi. Strategik (kompensatsion) kompetensiya - bu talaba chet tillaridagi nutq va ijtimoiy muloqot tajribasidagi bo'shliqlarni to'ldirishi mumkin bo'lgan kompetensiya.

Darsdagi kompetensiya o'quvchining matni tuzish va izohlashda ma'lum strategiyalardan foydalanish qobiliyatini anglatadi. Mavzu kompetensiyasi - bu inson faoliyatining muayyan sohasidagi mazmunli aloqa rejasida harakat qilish qobiliyati. Kommunikativ kompetensiya qabul qilingan qonunlarga muvofiq aloqa sohasida matnlarni yaratish qobiliyatini o'zlashtirishni o'z ichiga olganligi sababli, shuning uchun mashg'ulot asosiy vazifani hal qilish - matnlarni qayta ishlab chiqarish va ishlab chiqarish, ya'ni matnlarni ishlab chiqarish qobiliyatini shakllantirish, matn faoliyati texnikasini o'zlashtirishga bo'ysunishi kerak. Shu nuqtai nazardan, boshqa bir tarkibiy qismni ajratish o'rinli ko'rinadi - matn kompetensiyasi.

Matn kompetensiyasining tuzilishini aks ettiruvchi: "Binchidan, aloqa shakli sifatida matn haqidagi bilimlar majmui (uning tizimli va tarkibiy tuzilishi, semantik joylashishi, pragmatikasi, stilistik va janr xususiyatlari, mavzusi va g'oyasi, ma'lum bir qabul qiluvchiga yo'naltirilganligi, muayyan maqsad va vazifalarni amalga oshirishi) sifatida tavsiflanadi. . Ikkinchidan, ushbu bilimlarga asoslangan shaxsiy bilim va ko'nikmalar majmui sifatida matnli faoliyatni amalga oshirish (matnlarni yaratish va ularni semantik talqin asosida tushunish). " "Matn kompetensiyasi" tushunchasi turli xil janr va stilistik qarashlarga oid matnlarni yozish, idrok etish, tushunish, talqin qilish, talaffuz qilish bilan bog'liq.

Ikkinchidan, ushbu bilimlarga asoslangan shaxsiy bilim va ko'nikmalar majmui sifatida matnli faoliyatni amalga oshirish (matnlarni yaratish va ularni semantik talqin asosida tushunish). " "Matn kompetensiyasi" tushunchasi turli xil janr va stilistik qarashlarga oid matnlarni yozish, idrok etish, tushunish, talqin qilish, talaffuz qilish bilan bog'liq matnga yo'naltirilgan kontseptsiya shakllandi. Ushbu yondashuvning asosi zamonaviy matn nazariyasi hisoblanadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. SH.M.Mirziyoev, Buyuk kelajagimizni mard va oliy janob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent “O‘zbekiston “-2017 y.
2. Ne‘matov H, Bozorov O, Til va nutq T, “O‘qituvchi” 1999, 3.3-bet.
3. Ziyodova T., “O‘qituvchi kitobi “, A. Qodiriy nomidagi xalq merosi nashriyoti, Toshkent .2002.130-bet .
4. Ona tili o‘qitish metodikasi. 06.09.2013 . Karima Qosimova, Safo Matchonov, Xolida G‘ulomova . Sharofat Yo‘ldosheva , Sharofjon Sariyev.
5. Shayxislamov, N. (2020). Nutqning paralingvistik va ekstralingvistik vositalari. *Ўзбекистонда илмий-амалий тадқиқотлар*, 36-37.
6. <https://uz.denemetr.com/docs/768/index-339228-1.html>